

Skadesreduktion pr. postordre gør en landsdækkende forskel for stofbrugere

Det startede med breve med rent injektionsudstyr sendt fra stofbrugere i hovedstaden til venner i resten af landet. I dag er 'Skadesreduktion på kasse' et landsdækkende, gratis postordretilbud drevet af Brugernes Akademi.

AF JANNET VAN DER VEEN

Jannet van der Veen er sekretariatsleder i Brugernes Akademi

Mennesker, der har et intravenøst stofbrug, dvs. som injicerer stoffer med sprøjter og kanyler, har behov for rent injektionsudstyr for at minimere risikoen for infektion og sygdom. Adgangen til sterilt injektionsudstyr varierer dog meget, afhængigt af hvor i landet man befinder sig. En kortlægning foretaget i 2018 viste, at 56 ud af 98 danske kommuner udleverer injektionsudstyr til stofbrugere indenfor deres egen kommunegrænse (1). Ikke alle intravenøse stofbrugere har derfor adgang til injektionsudstyr. Derudover varierer udleveringsmetoden i de 56 kommuner meget. Den kan nemlig finde sted via rusmiddelcentre, stofindtagelsesrum, varmestuer eller lokale apoteker, og der kan både være tale om bytteordninger, hvor brugt injektionsudstyr skal returneres for at få nyt, egenbetaling på udstyret, begrænsninger på mængden og mere eller mindre fri og anonym adgang. **Stigma, store geografiske afstande, nedsat mobilitet og andre faktorer kan udgøre en forhindring, når man har brug for injektionsudstyr, og mange stofbrugere har derfor ikke en reel mulighed for at passe på sig selv, når de indtager deres stof.** Denne problemstilling har intravenøse stofbrugere på tværs af landet kæmpet med i mange år, og indimellem vokser der nytænkende og effektive tiltag ud af små individuelle handlinger for at omgå problemet.

Anja Plesner Bloch, der er stifter af Brugernes Akademi, oplevede, at mange af hendes venner udenfor Københavnsområdet ikke kunne få fat i sterilt injektionsudstyr, hvilket medførte, at vennerne ofte var nødt til at genbruge deres kanyler og sprøjter – og indimellem så de sig endda nødsaget til at bruge deres venners brugte udstyr for at kunne indtage deres stof. I et forsøg på at mindske risikoen for smitte med diverse infektionssygdomme og andre følgeskader opstod der farlige praksisser blandt vennerne: Man kogte sprøjter og kanyler for at kunne bruge dem igen eller sleb de brugte kanyler, hvis de var blevet sløve, og det dermed var for svært at ramme en vene. Handlekraftig som Anja altid har været, og fordi hun ikke kunne holde ud, at hendes venner var nødt til at gøre skade på sig selv, hentede hun gratis injektionsudstyr på diverse udleveringssteder i København og sendte det i breve og pakker til sine venner i resten af Danmark. Med denne simple vennetjeneste blev kimen til et af Brugernes Akademis centrale aktiviteter lagt, og foreningen stillede sig selv spørgsmålet: *Hvorfor etablerer vi ikke bare en landsdækkende postordreservice af injektionsudstyr?*

Fra tanke til handling – fra breve til 'kasser'

Med støtte fra diverse private organisationer lancerede Brugernes Akademi i 2018 en oplysningskampagne om hepatitis C-virus (HCV). Inden november 2018 var det kun patienter med tegn på følgesygdomme til kronisk hepatitis C, som fik tilbudt en kur. Men med medicinrådets nye behandlingsanbefalinger og en markant lavere pris på medicinen var det ikke længere nødvendigt at have tegn på alvorlige leverskader, før man kunne modtage behandling. Brugernes Akademis oplysningskampagne havde derfor til formål at informere stofbrugere i risiko for at være smittet med HCV om deres ret til behandling, følgesygdomme ved hepatitis C og den nye medicin. Viden om HCV blev i kampagneperioden kombineret med forsendelse af gratis injektionsudstyr, idet foreningen i samarbejde med stofbrugerne udviklede informationsmateriale om hepatitis og vedlagde det injektionssættene, der blev sendt gratis ud til varmestuer, herberger, private stofbrugere osv. i hele landet. I slutningen af 2020 udløb midlerne til oplysningskampagnen, men i mellemtiden havde mange intravenøse stofbrugere på tværs af landet fået kendskab til postordretilbuddet, og for mange af dem var Brugernes Akademi den eneste adgang til skadesreducerende artikler som kanyler, sprøjter, sterilt vand og meget mere. Således opstod det permanente tilbud 'Skadesreduktion på kasse', som sidenhen løbende har været finansieret af en række private og offentlige fonde.

Selvom det er mere end et årti siden, Anja Plesner Bloch begyndte at sende gratis injektionsudstyr til sine venner rundt omkring i Danmark, og adgangen mange steder er blevet bedre, så er mange intravenøse stofbrugere stadig tvunget til at indtage deres stoffer med brugte og usterile sprøjter og kanyler.

"Jeg bor i (anonymiseret nordjysk by), her skal man betale for alt det fixer-grej, man skal bruge fra apoteket, og det er ganske dyrt, og det er også grund til, det samme værktøj, især nåle, bliver genbrugt gang på gang". (Kommentar fra stofbruger i forbindelse med bestilling i 2022).

De farlige praksisser, som deling eller genbrug af udstyr, hører derfor desværre ikke fortiden til.

Når privatpersoner bestiller injektionsudstyr i Brugernes Akademi, kan det gøres både via telefonen eller en bestillingsformular på foreningens

Foto: Jannet van der Veen

hjemmeside. Sortimentet spænder bredt og bliver løbende tilpasset efter brugernes behov og ønsker. Så når en bruger afgiver sin bestilling, vælger personen selv, hvilke produkter forsendelsen skal indeholde, og når kassen bliver pakket af en frikortsmedarbejder (dvs. en udsat person, der er blevet tildelt et socialt frikort, som er retten til at tjene op til 40.000 kroner skattefrit om året uden at blive modregnet i offentlige ydelser) i foreningens lokaler på Vesterbro, så indeholder den 300 sprøjter, kanyler, spritswabs m.m., medmindre personer ønsker mere eller mindre, men brugerne kan bestille, lige så ofte som de behøver. **Efterhånden indeholder kasserne ikke alene sprøjter og kanyler. Der vedlægges nemlig også viden om social- og sundhedsrettigheder, vejledning til sikker injektionsteknik, materiale om overdosisforebyggelse, tandplejeprodukter, hepatitis C-selvtest og meget mere.** Kasserne er dermed blevet en adgang til både viden og sundhedsfremme og forebyggelse, og i 2022 sendte Brugernes Akademi 851 kasser med udstyr til private stofbrugere fordelt over 59 kommuner.

Stofbrugere kæmper for egen og andres sikkerhed og sundhed

Hver gang stofbrugere bestiller gratis sprøjter og kanyler i Brugernes Akademi, bliver de spurgt ind til adgangen til rent og egnet injektionsudstyr i deres nærområde. Med tiden har foreningen således fået dannet et billede af, hvordan udleveringen af udstyr til stofbrugere ser ud, og hvilke forhindringer stofbrugere oplever, når de prøver at

passer på deres kroppe. Ved mere end halvdelen af bestillingerne tilkendegiver brugerne, at der slet ingen eller kun begrænset adgang er til udstyret. Stofbrugere kan derfor været nødt til at rejse store afstande for at komme til en by, hvor der udleveres injektionsudstyr, men kan stadig opleve, at de kun må få et begrænset antal injektionssæt med. Derudover findes der også byer og tilbud med bytteordninger, her er Odense et godt eksempel. I stofindtagelsesrummet i Odense er det muligt at få sprøjter og kanyler, men det kræver, at du skal aflevere et brugt sæt; ellers vil der være tale om en egenbetaling på 5 kr. pr. sæt. Knap 28 % af stofbrugere informerer foreningen om, at der er tale om egenbetaling i deres lokalområde, og at det kan koste helt op til 30 kr. at købe et injektionssæt på fx det lokale apotek. Bekymringen for sanktioner eller krav om urinprøver på rusmiddelcentret udgør også en stor bekymring for mange stofbrugere, og 16 % er nervøse for at bede om sterile sprøjter og kanyler i deres lokalområde. En af brugerne oplyste foreningen om følgende, da han bestilte udstyr:

"Min kammerat bad om værktøj (på sit rusmiddelcenter), og dagen efter blev han indkaldt til lægen. Lægen skulle se hans arme, om der var stikmærker. Han fik [fra]taget sine metadontabletter og kunne derefter kun få metadon i flydende form, så han ikke længere kunne injicere".

I 2019 udgav Sundhedsstyrelsen et inspirationskatalog til udlevering af sterilt injektionsud-

styr. Formålet med kataloget er at understøtte kommunerne i at kvalificere både sortimentet af skadesreducerende artikler til intravenøse stofbrugere og beskrive den bedste udleveringspraksis med det formål at reducere smitte af infektionssygdomme samt reducere de følgeskader, der kan opstå i forbindelse med et intravenøst stofbrug.

Vigtigt at fremhæve fra sundhedsstyrelsens anbefalinger (2) er, at:

- Udstyret udleveres i de mængder, som den enkelte stofbruger efterspørger, uden begrænsning.
- Der bør være fokus på let og diskret adgang til udstyret uden overvågning.
- Bytteordninger, hvor stofbrugeren skal aflevere brugt udstyr i bytte for nyt, frarådes.

Brugernes Akademi oplever, at stofbrugerne fremhæver en hverdagspraksis i kommunerne, der ikke tager udgangspunkt i disse anbefalinger. Det medfører alvorlige følgeskader for mange stofbrugere, når adgang til rent og egnet udstyr ikke efterlever principper for best practice (retningslinjer, som er anerkendt for at give det bedst mulige udkomme, red.).

Sundhedsstyrelsen har også udgivet en længe ventet national strategi for hepatitis C-behandling. Den udkom i maj 2023, hvori gratis og let adgang til sterilt injektionsudstyr også fremhæves som en vigtig forebyggende indsats mod smitte af infektionssygdomme som hepatitis C og HIV. Brugernes Akademi's postordreservice fremhæves i strategien som en mulig udleveringspraksis til især de dele af landet, hvor store geografiske afstande gør det vanskeligt at sikre let adgang til injektionsudstyr (3).

Skadesreduktion på kasse er et tilbud udelukkende til private stofbrugere i hele landet, men Brugernes Akademi har gennem årene fået mange henvendelser fra herberger, forsorgshjem, rusmiddelcentre og lignende, der er interesseret i at bestille injektionsudstyr via foreningens tilbud. For at imødekomme dette behov stiftede Brugernes Akademi i januar 2022 en socialøkonomisk virksomhed, der hedder Brugernes Pakkeri. Pakkeriet tilbyder injektionssæt og andre skadesreducerende artikler til institutioner i hele landet. Sættene bliver udviklet i samarbejde med

de lokale udleveringssteder og frikortsmedarbejderne i foreningen og sælges via virksomhedens webshop. Ved at inddrage frikortsmedarbejdere med stoferfaring sikrer Brugernes Pakkeri, at sættene er tilpasset de lokale stofscener og dermed de lokale stofbrugeres behov, og når institutioner bestiller varer via pakkeriet, bidrager de samtidig til at skabe frijobs til udsatte stofbrugere, hvis personlige erfaringer med stoffer og stofindtag bliver omsat til værdifuld viden.

Både Brugernes Akademi og Brugernes Pakkeri eksisterer på grund af de mange stofbrugere i hele landet, der hjælper med at øge kendskabet til deres arbejde. Brugernes utrættelige støtte med fx at dele foreningens visitkort ud gør, at flere intravenøse stofbrugere hvert eneste år får bedre adgang til gratis injektionsudstyr, og dermed gøres det muligt for mange at undgå alvorlige følgeskader ved et stofbrug. Derfor en kæmpe anerkendelse af de udsatte stofbrugere, der bidrager til at forbedre vilkårene for deres venner og bekendte.

Referencer:

(1) 'Stofbrugernes adgang til sterilt injektionsudstyr i Danmark, 2018, Gadejuristen - <http://gadejuristen.dk/wp-content/uploads/2018/12/Intraven%C3%B8se-stofbrugeres-adgang-til-sterilt-injektionsudstyr-i-Danmark-2018.pdf>

(2) 'Udlevering af sterilt injektionsudstyr til personer med et IV-stofbrug' – Inspirationskatalog, Sundhedsstyrelsen 2019 https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2019/Udlevering-af-sterilt-injektionsudstyr-til-personer-med-et-IV-stofbrug_-Inspirationskatalog.ashx?la=da&hash=273AAE5497039A922D97A9B338DC3B-838D6365FD

(3) 'National Strategi for Hepatitis C', Sundhedsstyrelsen 2023 <https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2023/Hepatitis-C/National-Strategi-for-Hepatitis-C-2023.ashx>